

کنگره بررسی افکار و آثار شیخ علاءالدوله سمنانی

اسلامی بسیار با اهمیت بوده، زیرا اسم همیشه یک معنایی را دربر داشته که آن را درک می‌کنیم و بعد آن را بیان می‌کنیم و انسان موجودی است که اسم می‌گذارد و معانی را درک می‌کند. وی افزود: دعوت قرآن نیز یک دعوت اسمایی است و عارف هر چه را که در عالم است مظهر اسم می‌داند و می‌بیند اسم ذاتاً به حق تعلق دارد و آنچه که در موجودات دیده می‌شود تجلی و ظهور اسم است.

وی در بخشی از سخنان خود گفت: شیخ با استفاده از تمثیل ادبی و تمثیل اعداد که در نزد عرفا و همچنین حکما بسیار رایج بوده نحوه ظهور کثرت را از وحدت صرف بیان می‌کند. شیخ مراتب ظهور کثرات عالم را از مرتبه واحدیت و عالم لاهوت به ظهور عدد یک تشبیه می‌کند. می‌توان گفت که همه اعداد مظهر تجلی عدد یک است. عدد یک تکرارپذیر نیست. این مسئله از ویژگیهای مهم افکار عرفانی شیخ علاءالدوله سمنانی است. نکته‌ای که در نزد شیخ از تازگی برخوردار است این است که مراتب عالم را در چهار مرتبه می‌بیند. مرتبه یک فوق همه اعداد است مانند حق، یک در مرتبه واحد است که تکرار می‌پذیرد و نه در مرتبه احد، البته این تمثیل عددی رمز مراتب وجود است. وی گفت: وحدت حق در همه موجودات ساری و جاری است. وجود داشتن هر چیزی با وحدت مساوق است و الا وجود موجود نیست.

این گونه ترسیم عالم که در نزد حکما و عرفا از اهمیت بسیار برخوردار است که از ۲ الی ۹ مرتبه آحاد و از ۱۰ الی ۹۹ مرتبه عشرات است و از ۱۰۰ الی ۹۹۹ مرتبه مائة و از ۱۰۰۰ به بالا مراتب الوف خوانده می‌شود در نزد شیخ از تازگی خاصی برخوردار است. دکتر اعوانی در پایان سخنان خویش بر اهمیت میراث گذشتگان تأکید نمود و زنده نگه داشتن یاد آنان را برای نسل جوان مورد تأکید قرار داد. پس از پایان سخنرانی دکتر اعوانی با انجام پذیرایی از مهمانان کنگره در بخش دوم برنامه‌های صبح، استاد عبدالرفیع حقیقت سخنرانی خویش را تحت عنوان شیخ علاءالدوله سمنانی عارف ستم سئیز قرن هفتم و هشتم هجری ایراد نمود. وی با تقدیر و سپاس از دست‌اندرکاران برگزاری کنگره گفت: برگزاری کنگره‌های مشاهیر عرفا از نکات افتخارآمیز دستگاههای فرهنگی همچون انجمن آثار و مفاخر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. وی در بخشی از سخنان خویش گفت: شما اگر به تاریخ عرفان به‌ویژه بعد از اسلام نگاه کنید می‌بینید عرفا در مقابل زر و زور، ریا و عوامفریبی

کنگره بررسی افکار و آثار عارف بزرگ قرن هفتم و هشتم هجری شیخ علاءالدوله سمنانی با حضور مهندس پنجه فولادگران استاندار سمنان و رئیس انجمن آثار و مفاخر فرهنگی استان، حجة الاسلام والمسلمین ملانوری مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان سمنان و دبیر کنگره، دکتر غلامرضا اعوانی رئیس انجمن حکمت و فلسفه ایران، معاونین استاندار، مدیران کل استان، رئیس حوزه علمیه سمنان حجة الاسلام والمسلمین نصیری، فرماندار، شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر سمنان و بسیاری از اساتید برجسته کشور که از دانشگاههای مختلف در این کنگره حضور داشتند در محل تالار آفتاب برگزار شد.

ابتدا پس از تلاوت آیات قرآن و یخش سرود جمهوری اسلامی حجة الاسلام ملانوری مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیر کنگره ضمن قدردانی از دست‌اندرکاران طی سخنانی اهداف برگزاری کنگره را بر شمرده و نقش شیخ علاءالدوله سمنانی را در جهان اسلام برجسته دانست. وی شیخ را عارفی با ویژگیهای منحصر به فرد دانست که بسیار ناشناخته و غریب مانده و برگزاری کنگره را گامی در جهت رفع این نقیصه در استان و کشور دانست. حجة الاسلام ملانوری به معرفی اعضای کمیته علمی کنگره اشاره کرد و از آقایان: دکتر غلامرضا اعوانی به عنوان رئیس کمیته علمی و دکتر خیاطیان و استاد نجیب مایل هروی قدردانی و سپاسگزاری نمود. در ادامه جلسه مهندس پنجه فولادگران به ایراد سخنرانی پرداخت و گفت: کنگره شیخ دو هدف را دنبال می‌کند، ابتدا ایجاد زمینه لازم در جهت معرفی و شناساندن هر چه بیشتر مفاخر استان و دوم در راستای بسط و گسترش فرهنگ و معنویت و عرفان و ایجاد انگیزه لازم در نسل جوان کشور.

استاندار سمنان شدت زهد و تقوای شیخ و نیز علاقه وافر وی به اهل بیت عصمت و طهارت و ظلم‌ستیزی را از ویژگیهای برجسته شیخ عنوان کرده و اظهار داشت: تربیت شاگردانی برجسته همچون خواجوی کرمانی، میرسید علی همدانی و اشرف جهانگیر سمنانی و... نیز مجالست علمی وی با علما و مکاتبات فرهنگی شیخ با بزرگان علم و اندیشه و گسترش دین مبین اسلام در خارج از مرزهای کشور از برجستگیهای شیخ است. پس از سخنرانی مهندس پنجه فولادگران، دکتر غلامرضا اعوانی رئیس کمیته علمی کنگره، طی سخنانی تحت عنوان اسماء و صفات در عرفان شیخ علاءالدوله به این بعد علمی شیخ اشاره کرده و گفت: «مسئله اسماء در تفکر

حسین کربلایی مراتب ارادت شیخ را به ائمه اطهار(ع) و حضرت علی(ع) مورد تأکید قرار داد و با ذکر نام سلسله مشایخ و اولیاء و عرفا متابعت و ارادت آنان را به ائمه اطهار(ع) برشمرد و مراتب ارادت شیخ را به ائمه اطهار که صلیبیه و قلبیه و حقیه است ذکر نمود و با استناد به اقوال شیخ بر این نکته تأکید کرد که این معنی از چشم خلق مخفی مانده و او را خوش تر آمده است و ظن مردم به شیخ را که برخلاف این است بازگو نمود. وی با تأکید بر شیعه بودن شیخ اقوال خود شیخ را در مرتبه ارادت وی به ائمه اطهار(ع) مورد استناد قرار داد و پاسخهای شیخ به مردم عراق را که وی را رافضی می دانستند بهترین مدرک و سند بر شیعه بودن شیخ برشمرد. استاد خواجهوی گفت: شیخ می گوید که به حمدالله از خاندانم و دوستدار خاندانم و اگر همه طاعت اولین و آخرین را بر من عرضه کنند بانسبت صحیحه جدۀ خود مقابل ندانم. و این مسئله با استناد به این که مادر وی از سادات علوی بوده است روشن می شود. استاد محمد خواجهوی با ارائه وقف نامه ای از شیخ که زمینی را در اطراف لاسگرد سمنان وقف سادات رضویه نموده اظهار داشت: این سند نیز مراتب ارادت و محبت او را به خاندان عصمت و طهارت نشان می دهد.

پس از سخنرانی استاد محمد خواجهوی دکتر قاسم کاکائی رئیس دانشکده هیأت دانشگاه شیراز و رئیس گروه ادیان و عرفان دانشکده هیأت شیراز سخنرانی خویش را تحت عنوان بررسی اختلافات شیخ و ابن عربی در موضوع وحدت وجود ایراد نمود. وی با تأکید بر این که تاکنون عنوان مسئله یعنی اختلافات محیی الدین عربی با شیخ سخنانی مطرح شده، اما اصل مسئله مورد بازشناسی قرار نگرفته به سخنرانی خویش ادامه داد و اظهار امیدواری کرد که بتواند آن را مورد

ایستادگی کرده اند. این روش عرفانی به نظر من یک نوع مردم سالاری همراه با آگاهی عرفانی است، چنان که در عرفان سالک باید آگاه باشد و این افتخار ایرانی و ایرانیان است. ایران این افتخار را دارد که مردم گرایی آگاهانه را با معنویت توأم نموده است. ایستادگی عرفا در مقابل حکومت های زورمدار مانند برخوردار شیخ ابوالحسن خرقانی با سلطان محمود غزنوی و دیگران از نمونه های بارز تفکر عرفانی و ایران است.

وی با ذکر برخوردی که شیخ علاءالدوله سمنانی با ارغون شاه داشته سلوک عارفان ایرانی را از هر جهت با اهمیت توصیف نمود و خاطر نشان کرد که اکثر عرفای ایران با سلوک خویش در مقابل ستم جباران زمان ایستادگی و مقاومت می کردند.

پس از سخنرانی عبدالرفیع حقیقت، دکتر مصطفی کواکبیان سخنرانی خویش را تحت عنوان تأثیر اوضاع سیاسی و اجتماعی بر دیدگاه عرفانی شیخ ایراد نمود. وی در بخشی از سخنان خود گفت: یکی از دلایل پذیرش تشیع در ایران به خاطر داشتن روحیه عرفانی است که در ایرانیان وجود داشته است. وی تأثیر شرایط سیاسی عصر شیخ را بر کلیه دیدگاه های عرفانی، علمی و ادبی شیخ محرز دانسته و با تأکید بر برخی جنبه های علمی شیخ وی را یکی از بزرگ ترین عرفای جهان اسلام دانسته که با تأکید بر جنبه های مادی و معنوی حیات انسان در سیر و سلوک بوده است.

برنامه های کنگره در بعداز ظهر دوم آبان ماه با قرائت آیاتی از قرآن کریم ادامه یافت. ابتدا استاد محمد خواجهوی مقاله خویش را تحت عنوان شخصیت باطنی شیخ علاءالدوله سمنانی قرائت کرد و با نقل مطالبی از شیخ علاءالدوله سمنانی از کتاب روضات الجنان

بررسی قرار دهد. وی گفت: انتقادات شیخ مشهورترین آنها در سه مورد نقل شده، یکی همین عبارتی است که از فتوحات شیخ فرمود. ابن عربی می‌گوید: سبحان من اظهر الاشياء و هو عينها منزه است خدایی که خلق کرد همه چیز را و خود عین آنهاست. در اینجا سمنانی حمله تندی به ابن عربی دارد و این تعبیر را نمی‌پسندد. آن چنان حمله‌ای می‌کند که ابن تیمیه که معاصر سمنانی است و علیه ابن عربی و وحدت وجود کتاب نگاشته حتی ما از او نیز چنین حمله‌ای را نمی‌بینیم. استاد کاکایی با استناد به حواشی که شیخ بر فتوحات ابن عربی داشته انتقادات سمنانی را بر ابن عربی مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. وی در بخش دیگری که ابن عربی خدا را وجود مطلق خوانده و شیخ او را مورد انتقاد قرار داده با اشاره به چهل مجلس و العروة مباحث شیخ را مورد بررسی قرار داد. استاد در بخش دیگری با استناد به اقوال شیخ که عبدالرحمن اسفراینی کتاب فصوص را در نزد طلاب و علما پاره کرده و خواستار دوری از آن می‌گردد و مانع نزدیک شدن طلاب و شاگردان خویش از آن می‌شود اقوال محیی‌الدین و شیخ را مورد بررسی قرار می‌دهد. وی گفت: این مسائل چند توجیه دارد. توجیه اول و ساده این است که شیخ یک متکلم است و با استناد به کتاب العروة و با نقل حدیث من عرف نفسه و فقد عرف رب می‌توانیم این توجیه را بپذیریم. استاد کاکایی با اشاره به اقوال شیخ در این کتاب و دیگر آثار شیخ و ابن عربی به طور مبسوط سخنرانی نمود که مورد استقبال حضار نیز واقع شد.

پس از سخنرانی استاد کاکایی، دکتر نصرت‌الله فروهر مقاله خود را تحت عنوان تجلی از دیدگاه شیخ ارائه نمود. وی در بخشی از سخنان خود گفت: علاءالدوله تجلی ذات حق را با چهار اسم الله، رحمان، رحیم و رب معرفی می‌کند که اسم الله جلوه تجلی ذاتی و ذوقی باری تعالی در عالم شهادت است و دوم تجلی صفت باطنی که بر دو قسم است. وی در ادامه مقاله خویش افزود: نباید از نظر دور داشت که در ازای هر تجلی حجابهایی هست که مانع ترقی معنوی سالک می‌شود. پس از سخنرانی دکتر فروهر، دکتر جلیل مشیدی مقاله خود را تحت عنوان نقد و بررسی کلامی چهل مجلس ارائه نمود. وی در بخشی از مقاله خویش گفت: مجلس بیست و هشتم رساله چهل مجلس با استناد به آیات و روایات مطالبی درباره سهو انبیاء و برخی مباحث کلامی دیگر آورده که نیازمند شرح و نقد هستند از جمله آن که نمونه‌های متعددی از آیات قرآن که اشاره‌ای به سهو نسیان پیامبران دارد در کمال ایجاز و بدون شرح است که این نظر او شبیه نظر ماتریدی سمرقندی است.

پس از مقاله دکتر مشیدی مهندس اسفندیاری مقاله خود را تحت عنوان رساله شطرنجیه و رموز آن از دیدگاه شیخ ارائه نمود. در بخشی از مقاله وی آمده است که ویژگی تصوف و عرفان آسیای مرکزی در آن است که نجم‌الدین کبری نخستین شیخ از مشایخ صوفیان بود که توجه خود را به پدیدارهای شهودی رنگها و اشراقات رنگی معطوف کرد که بر حالات معنوی وی ظاهر می‌شد.

دکتر رحیم چاووش اکبری دیگر سخنران کنگره بود که مقاله خویش را تحت عنوان دیدگاههای شیخ و پیروان بودیسم درباره بی‌آزاری ارائه نمود. وی گفت: شیخ در حضور ارغون خان پادشاه مغول و پیرو دین بودیسم با یک نفر بخشی (کاهن بودایی) درباره فلسفه جهاد در اسلام و اصل بی‌آزاری در آئین بودا جدل می‌کند و آن بخشی را محکوم می‌کند، در عین حال برابر عظوفت اسلامی نمی‌خواهد ارغون رادل برنجانند. وی با اشاره به مناظره شیخ با بخشی در حضور ارغون شاه نقش شیخ را در عالم عرفان بسیار برجسته دانست.

دکتر محمدرضا صرفی آخرین سخنران بخش دوم برنامه روز نخست بود که مقاله خود را تحت عنوان سفر روح ارائه کرد. پس از

برگزاری نماز جماعت و بازدید از نمایشگاه عکس و آثار و کتب عرفانی و اجرای موسیقی عرفانی با الهام از اشعار شیخ علاءالدوله و حافظ توسط گروه پژوهش، برنامه شب شعر توسط شعرای منطقه و برخی از مهمانان کنگره برگزار شد که مورد استقبال مهمانان و حضار در جلسه واقع شد.

برنامه‌های کنگره روز دوم در تاریخ ۸/۸/۳ با قرائت آیات قرآن در ساعت ۹ صبح آغاز شد. نخستین سخنران جلسه استاد محمد احمدپناهی سمنانی مقاله خود را تحت عنوان گزینه‌ها و نهادهای فرهنگ مدار در میراث معنوی و مادی شیخ و تأثیر آن بر وقف نامه عمیدالملک سمنانی ارائه نمود. وی در بخشی از مقاله خود آورده است که شخصیت شیخ در نهادهای اجتماعی و سیاسی، اخلاقی و مردم‌نوازی و مردم‌پروری، اقتصاد با محوریت آبادانی و کشاورزی و نهادهای فرهنگی، تبلور و نمود بیشتری دارد. سخنران بعدی دکتر عبدالرضا مدرس زاده مقاله خویش را تحت عنوان علاءالدوله و سبک عراقی ارائه نمود. وی گفت: در سبک عراقی به علت توجه جهانی و فراتر از انتظار به شخصیهایی چون مولوی، سعدی، حافظ، طبعی است که برخی شخصیتها و مفاخر فرهنگی در حاشیه و در زاویه‌ای دور از نگاه مستقیم قرار گیرند و در مورد شیخ این قضیه مصداق دارد. وی در پایان مقاله به سبک و زبان شیخ اشاره کرد و با قرائت اشعاری از شیخ شباهتهای وزن و قافیه‌ای میان وی و دیگر شعرای سبک عراقی را برشمرد. آنگاه دکتر فریده معتف مقاله خود را تحت عنوان عمدة العرفاء شیخ علاءالدوله سمنانی ارائه کرد.

سعید رسولی نژاد از دیگر سخنرانان جلسه بود که مقاله خویش را تحت عنوان از ملازمت سلطان تا معرفت جانان ارائه نمود. آخرین سخنران کنگره دکتر حامد ناجی اصفهانی بود که مقاله خویش را تحت عنوان محاکمه‌ای در منازعه عارف سمنانی با شیخ اکبر ابن عربی ارائه نمود. وی با اشاره به ملاصدرا شیخ را با استناد به کتاب اسفار ملاصدرا و ایقاظ النائمین پنج حاشیه‌ای که وی بر فتوحات ابن عربی داشته آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد و به نقد سمنانی بر ابن عربی اشاره نمود. وی گفت در دیدگاه صدرا منازعه سمنانی و ابن عربی صرفاً لفظی است. دکتر ناجی با استناد به حواشی که سمنانی بر فتوحات مکی ابن عربی دارد به طور مبسوطی به ایراد سخن پرداخت که مورد توجه حضار واقع شد. مهندس دربیگی مقاله خود را که پیرامون مقبره شیخ علاءالدوله سمنانی و اشکال معماری ادوار مختلف آن بود ارائه کرد. پس از آن دبیر کنگره و مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان به جمع‌بندی کنگره پرداخت و از مجموعه دستگاههای اجرایی مانند شهرداری سمنان، دانشگاه سمنان و استانداردی و میراث فرهنگی استان تقدیر و سپاسگزاری نمود. وی با اظهار امیدواری در جهت تشکیل دبیرخانه دائمی شیخ علاءالدوله سمنانی خواستار برگزاری کنگره جهانی شیخ علاءالدوله سمنانی شد و گفت: با عنایت به این که برگزاری کنگره جهانی شیخ علاءالدوله سمنانی از موارد اساسی و مورد تأکید اساتید حاضر در جلسه بود و با توجه به این که این عارف بزرگ در دیگر کشورهای دنیا نیز از شهرت برخوردار است امیدواریم بتوانیم کنگره جهانی این عارف بزرگ را به اجرا درآوریم. وی در پایان از کمیته‌های مختلف برگزاری کنگره قدردانی و سپاس به عمل آورده، موفقیت همگان را خواستار شد.

پس از برگزاری کنگره و پذیرایی، مهمانان کنگره به همراه جمعی از دانشجویان رشته ادیان و عرفان دانشگاه سمنان به مقبره شیخ علاءالدوله سمنانی که در ۱۲ کیلومتری غرب سمنان واقع است رفته و با زیارت مقبره شیخ و برگزاری و اجرای شعرخوانی و نیز توضیحاتی درباره مقبره شیخ این کنگره پایان یافت.